

НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

УС ІВАН ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 339.5'923:303.43+316.422 (477)

**СТРАТЕГІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ СОТ**

Спеціальність 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки)

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Київ – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному інституті стратегічних досліджень.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент НАН України
Сіденко Володимир Романович,
Український центр економічних і політичних
досліджень ім. Олександра Разумкова,
науковий консультант з економічних питань

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Мартинюк Володимир Петрович,
Університет економіки та інновацій
(м. Люблін, Польща),
професор

кандидат економічних наук, доцент
Соболєв Борис Володимирович,
ПІ «ТрансКарго Сервісиз»,
фінансовий директор

Захист відбудеться «19» лютого 2020 р. о 12.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.718.01 Національного інституту стратегічних досліджень за адресою: 01133, м. Київ, вул. Генерала Алмазова, 18/7.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного інституту стратегічних досліджень за адресою: 01030, м. Київ, вул. Пирогова, 7-а.

Автореферат розісланий «   » січня 2020 р.

В.о. вченого секретаря
спеціалізованої вченої ради

О. В. Собкевич

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. По мірі прогресуючої інтеграції економіки України у світове господарство проблеми її співпраці з міжнародними організаціями стають дедалі актуальнішими, адже усе більше впливають на параметри розвитку національної економіки. Ключову роль серед глобальних організацій відіграє Світова організація торгівлі (СОТ), що станом на 2019 р. об'єднувала 164 країни світу, на які припадає близько 97 % світової торгівлі товарами і послугами. СОТ фактично перетворилася на провідний міжнародний центр з формування правил міжнародної торгівлі та пов'язаних з нею інших форм міжнародних економічних відносин.

Для України, як для члена СОТ, суттєву роль мають відігравати різноманітні аспекти інституційного розвитку цієї організації, особливо в контексті розширення сфер діяльності СОТ та загроз і проблем, які виникають в ній. Враховуючи це, основним питанням, розгляд якого покладено в основу цього дослідження, є потреба у розробленні стратегії забезпечення економічних інтересів України в умовах трансформації СОТ у контексті істотних змін, які відбуваються і будуть відбуватися в подальшому в цій організації.

У розробці складових концепції національних інтересів брали участь такі теоретики як А. Арон, А. Джордж, Дж. Кеннан, Д. Клінтон, Г. Кіссінджер, Г. Моргентау, М. Нінчіч, Дж. Розенау та інші.

Значний внесок у розроблення наукових підходів у сфері економічної безпеки держави зробили вітчизняні вчені: В. Бегма, Т. Блудова, З. Варналій, Т. Васильців, О. Власюк, В. Геєць, Я. Жаліло, М. Єрмошенко, О. Іляш, О. Коваль, С. Ковальчук, О. Ляшенко, В. Мартинюк, О. Собкевич, А. Сухоруков, Н. Юрків, О. Шаров, Л. Шемаєва, С. Ярошенко та інші.

Проблеми реалізації Україною своїх економічних інтересів в умовах членства в СОТ вивчалися багатьма науковцями та аналітиками. Серед вітчизняних вчених-економістів, що досліджували цю проблематику, слід назвати О. Барановського, О. Білоруса, І. Бураковського, Р. Заблоцьку, І. Кобуту, Д. Лук'яненка, А. Мазаракі, Т. Мельник, В. Мовчан, В. Новицького, С. Осіку, Ю. Пахомова, О. Плотнікова, В. Пятницького, Т. Осташко, Б. Соболева, В. Сіденка, Т. Циганкову, А. Філіпенка, О. Шниркова та інших, у роботах яких зосереджено увагу в основному на питаннях аналізу переваг та недоліків світової торгової системи, оцінці позитивних та негативних наслідків участі України в багатосторонніх інститутах регулювання торгівлі, особливості окремих регулятивних механізмів СОТ.

Фундаментальні питання розвитку СОТ у контексті лібералізації світової торгівлі розглядалися провідними закордонними вченими, такими як К. Андерсен, Дж. Бхагваті, І. Дюмулен, С. Еванет, П. Кругман, В. Мартін, Е. Роуз, Дж. Стігліц, М. Харт, Г. Хуфбауер, Б. Хекман, Е. Чарльстон, Дж. Франсуа та інші.

Водночас недостатня наукова розробка питань трансформаційних процесів, які відбуваються в СОТ, та адаптації до них України обумовлює необхідність вирішення важливого наукового завдання, що полягає у

розробленні теоретико-практичних положень стосовно забезпечення національних економічних інтересів України у процесі трансформації СОТ з урахуванням ризиків і можливостей у цій сфері.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах наукових тем Національного інституту стратегічних досліджень – науково-дослідних робіт «Економічний розвиток України та економічна безпека держави» (номер державної реєстрації 0115U003109), «Інструменти забезпечення економічної безпеки України в умовах зовнішньої агресії» (номер державної реєстрації 0116U001475), «Стратегія протидії економічним загрозам гібридної війни» (номер державної реєстрації 0117U004180) та Концепція економічної безпеки України в умовах сучасної моделі євроатлантичного співробітництва (номер державної реєстрації 0118U003510), «Методологія ідентифікації, моніторингу та попередження загроз економічної безпеки України в умовах гібридної агресії» (номер державної реєстрації 0119U000016).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та практичних рекомендацій щодо забезпечення національних економічних інтересів в умовах трансформаційних процесів, які відбуваються в СОТ, а також визначення заходів, необхідних для стратегічно вигідного позиціонування країни в світовій торговельній системі.

Відповідно до мети дослідження було визначено і вирішено такі **завдання**:

- систематизація теоретичних підходів та методологічних засад забезпечення національних економічних інтересів в умовах лібералізації світової торгівлі;
- визначення впливу загальної логіки в сучасному розвитку системи ГАТТ/СОТ з окресленням тенденцій, які лежать в основі розширення сфер її діяльності на економічну безпеку держав;
- оцінка ризиків безрезультативного завершення Доха-раунду СОТ для економічної безпеки країн-членів СОТ;
- визначення національних економічних інтересів країн-членів СОТ при зайнятті цією організацією свого місця в системі провідних світових економічних інститутів;
- систематизація основних викликів економічній безпеці країн-членів СОТ, що призвели до кризи інституційного розвитку СОТ та обумовили потребу трансформації цієї організації;
- визначення впливу основних пропозицій до трансформації СОТ на економічну безпеку його держав-членів;
- оцінка зміни параметрів зовнішньоторговельної безпеки України після приєднання до СОТ та порівняння їх з прогностичними оцінками, що передували приєднанню до цієї організації;
- визначення основних національних економічних інтересів України, що можуть бути реалізовані в контексті участі в СОТ;
- вироблення пропозицій до стратегії забезпечення економічних інтересів України в умовах трансформації СОТ шляхом обґрунтування

необхідних заходів.

Об'єктом дослідження є процес трансформації глобальної торговельної системи СОТ в її взаємозв'язку з національними економічними інтересами країн.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних засад та практичних механізмів забезпечення економічних інтересів України в умовах трансформації СОТ.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становлять: діалектичний метод наукового пізнання, у тому числі наукової абстракції, для розкриття природи та сутності економічних інтересів (п. 1.1, 2.1, 2.2, 2.3); історико-логічний метод для дослідження еволюції багатосторонньої системи ГАТТ/СОТ, її інституційної основи та регулятивних механізмів (п.1.2., 1.3); системний метод аналізу економічних явищ і процесів для оцінки еволюції СОТ та впливу на економіку України (п. 1,2, 3,1, 3.2).

У процесі дослідження використовувались методи економіко-статистичного аналізу для дослідження наслідків приєднання України до СОТ та адаптації до вимог цієї організації (п. 3.1, 3.2), порівняльного аналізу для оцінки отриманих Україною результатів від входження до світової торговельної системи (п. 3.1, 3.2), експертних оцінок для здійснення аналізу і оцінки використання Україною можливостей, наданих приєднанням до СОТ (п. 3.2), структурно-функціонального аналізу для визначення довгострокового впливу участі України в СОТ (п. 3.1, 3.2) та графічний метод для обробки статистичних даних, їх відображення у вигляді рисунків і діаграм (п. 1.2, 3.1, 3.2).

Дослідження ґрунтується на вивченні наукових праць вітчизняних і зарубіжних фахівців в галузі економічних інтересів, економічної безпеки, зовнішньоекономічної діяльності, міжнародної економіки та розвитку СОТ; текстів угод ГАТТ/СОТ, а також інших матеріалів СОТ; законодавчих актів та національних статистичних даних України; публікацій провідних наукових та дослідницьких організацій України, що містять аналіз проблематики СОТ.

Наукова новизна одержаних в дисертаційному дослідженні результатів полягає в наступному:

удосконалено:

- підходи до класифікації країн в системі СОТ з метою урахування динаміки їх розвитку, показників міжнародної конкурентоспроможності та частки в світовій торгівлі, *що на відміну від існуючих підходів*, доповнено новою категорією «країни з прискореними темпами розвитку», яка б включала країни, які посідають проміжне місце між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються, через специфічну для них високу динаміку розвитку та нарощування міжнародної конкурентоспроможності, що зумовлює динамічне зростання їх частки на світовому ринку та відображає стан реалізації національних економічних інтересів;

- науково-методичні підходи щодо обґрунтування можливих заходів з використання переваг участі України в СОТ для підвищення рівня економічної безпеки держави, *що на відміну від існуючих підходів*, передбачає обґрунтування плану пріоритетних дій, який враховує накопичений досвід її

перебування в цій організації, що свідчить про зміщення акцентів за цей період у бік активних дій, спрямованих на сприяння вдосконаленню стратегічно орієнтованої експортної політики України, посилення уваги до питань інформатизації сфери зовнішньоекономічних зв'язків та підготовки фахівців високого рівня, обізнаних в правилах СОТ, сприятиме забезпеченню національних економічних інтересів України;

- теоретичні підходи щодо оцінки результатів приєднання нових країн до СОТ у вимірі реалізації національних економічних інтересів України. *На відміну від існуючих підходів*, доведено, що внаслідок загальної тенденції до зростання вимог до нових членів СОТ та формування феномену «СОТ+», з одного боку, та гальмування багатостороннього переговорного процесу в рамках СОТ, що відбувається на основі проголошеного пріоритету питань розвитку, з іншого боку, створюються передумови для порушення балансу вигід та витрат, а також національних економічних інтересів країн.

набули подальшого розвитку:

- теоретичні положення щодо необхідності узгодження основних протиріч, які виявилися у процесі розвитку багатосторонньої торгівельної системи СОТ і значно посилюються в період глобальної фінансово-економічної кризи та зростання ролі Китаю в світовій торгівлі, в рамках збереження чинної моделі неоліберальної глобалізації, *На відміну від існуючих поглядів*, визначено, що існує нерівномірний розподіл вигід та витрат різних держав, зв'язаних з їх економічною безпекою, ставлячи у невикладне становище менш розвинені країни, які вимушені нести значні витрати з пристосуванням до норм СОТ і не можуть внаслідок інституційної слабкості реалізувати свої економічні інтереси та потенційні переваги від участі в багатосторонній торговельній системі;

- систематизація політико-економічних платформ основних груп прихильників та противників неоліберальної моделі глобалізації, що *відрізняється* виокремленням їх аргументації щодо впливу СОТ як ключового механізму глобального регулювання на забезпечення економічної безпеки держав;

- науково-практичні підходи до створення умов щодо трансформації СОТ у відповідності до національних економічних інтересів її країн-членів, *що відрізняється* насамперед в частині унормування права на застосування зазначеними країнами заходів у торговельно-економічній сфері, спрямованих на протидію агресії зі сторони іншої країни-члена СОТ;

- методологічні підходи щодо оцінки наслідків, загроз та ризиків від приєднання України до СОТ для зовнішньоторгівельної складової економічної безпеки України, *що відрізняється* введенням показника інтегрального ефекту від приєднання країни до СОТ з урахуванням оцінки часткових ефектів, а також розрахунків на основі показника Герфіндала-Гіршмана, що відображає аналіз динаміки рівня концентрації товарного експорту України в умовах членства в СОТ.

Практичне значення одержаних результатів. Практичне значення сформульованих автором у дисертації положень, висновків та рекомендацій полягає у тому, що вони можуть слугувати методологічною базою для розробки

урядовими структурами політико-економічних заходів, включаючи формування офіційної позиції країни на багатосторонніх переговорах в рамках СОТ, стосовно реалізації національних інтересів України в контексті подальшого розвитку багатосторонньої торговельної системи. Вони також можуть використовуватися при розробці механізмів адаптації економіки України до умов функціонування в рамках багатосторонньої торговельної системи, посилення використання можливостей та попередження імовірних негативних ефектів.

Обґрунтовані автором висновки і теоретичні положення можуть бути використані у процесі викладання у вищих навчальних закладах економічного профілю. Автором підготовлені методичні рекомендації на тему «Міждержавні переговори про допуск на ринки товарів та послуг», які реалізовані у 2008 р. під час ролевої гри в Національній академії управління (довідка Національної академії управління від № 16-09/298 від 16.09.2009 р.). Крім того основні теоретичні положення та практичні пропозиції дисертаційної роботи можуть бути використані: в роботі Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства (довідка Науково-дослідного економічного інституту при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України № 1/106 від 01.03.2013 р.); при підготовці проектів нормативних актів (довідка Центру нормопроектоного забезпечення діяльності президента України Національного інституту стратегічних досліджень № 02/63 від 21.10.2009); при підготовці та реалізації програм соціально-економічного розвитку Київської області (довідка Київської обласної державної адміністрації № 11-19-16364 від 22.10.2009 р.).

Особистий внесок здобувача. Усі наукові результати, які викладені в дисертації, отримані автором особисто. Праці, опубліковані за результатами дослідження, одноосібно належать автору дисертації або були підготовлені у співавторстві. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті положення, які є результатом особистих досліджень дисертанта. Особистий внесок автора у працях, що опубліковані у співавторстві, зазначений окремо в списку публікацій за темою дисертації.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати виконаного наукового дослідження були оприлюднені на шести науково-практичних конференціях та круглих столах, в тому числі : «Україна в системі духовних, економічних та політичних координат глобалізованого світу» (12 травня 2005 р., м. Київ, ВНЗ «Національна академія управління»); «Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми» (30 жовтня 2009 р., Тернопільський національний економічний університет), «Державне антикризове управління національною економікою: світовий досвід та проблеми в Україні» (14-15 квітня 2010 р., Київський національний університет ім. Вадима Гетьмана), «Україна у стані перманентного вибору: духовно-культурні, соціально-економічні та політико-правові стратегії» (20 травня 2010 р., м. Київ, ВНЗ «Національна академія управління»), «Пріоритети, напрями та сучасні чинники розвитку міжнародних відносин: економічні та політичні аспекти» (13-14 квітня 2013 р., м. Ужгород, Інститут економіки і міжнародних відносин, ДВНЗ «Ужгородський

національний університет») та «Розвиток співробітництва України із СОТ» (24 листопада 2017 р., Інститут економіки та прогнозування НАН України).

Публікації. Результати дисертації висвітлено в 17 публікаціях загальним обсягом 7,61 др. арк. До їх числа входять 11 статей у наукових фахових виданнях (із них 4 - у співавторстві), в т. ч. із яких дві у закордонних виданнях та одна у виданні України, включеному до міжнародних наукометричних баз, 6 публікацій матеріалів наукових конференцій.

Обсяг і структура роботи. Дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 184 сторінках машинописного тексту. Дисертація містить 12 рисунків і 11 таблиць, а також 8 додатків на 16 сторінках. Список використаних джерел на 23 сторінках налічує 246 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, проаналізовано ступінь її розробки у працях українських і зарубіжних учених, зв'язок роботи з науковими програмами й темами, сформульовано мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження, визначено методи дослідження, висвітлено наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення.

У першому розділі *«Місце ГАТТ/СОТ в стратегіях країн по реалізації національних економічних інтересів»* окреслюється термінологічний апарат, що використовується в роботі, подається огляд літератури, присвяченої питанню формування засад забезпечення національних економічних інтересів в контексті розвитку міжнародної торгівлі, розглядається процес еволюції системи ГАТТ/СОТ та її вплив на національні економічні інтереси країн-членів СОТ. Пропонується розширити класифікацію національних економічних інтересів, доповнивши поділ національних економічних інтересів за місцем дії регіональною складовою.

Розвиток концепцій забезпечення національних економічних інтересів в умовах лібералізації світової торгівлі проходить у постійному протиборстві базових принципів – лібералізму та протекціонізму. У ході цього протиборства формується спектр поглядів від крайнього лібералізму до послідовного протекціонізму, посередині між якими знаходяться різні моделі часткового, вибіркового або тимчасового протекціонізму, як інструменту підтримки розвитку в бажаному з точки зору еволюції економічної структури напрямку.

Сучасний етап розвитку теоретичних підходів до торгівлі характеризується виходом за вузькі межі суто економічних міркувань. Дедалі більше поширюється комплексний підхід, в якому важлива роль належить неекономічним питанням, у т.ч. взаємозв'язку торгівлі з питаннями соціального розвитку та захисту навколишнього середовища, що призводить до зростання впливу СОТ на економічну безпеку її країн-членів.

Важливою складовою теоретичних розробок є дослідження мотиваційних чинників урядів країн закладати в стратегії свого розвитку співробітництво з іншими країнами через такі організації, як СОТ. Це питання здобуло широкого висвітлення в роботах представників теорії міжнародних відносин. На їхню

думку, раціональна політика та історична еволюція міжнародного співробітництва в галузі торгівлі повинні розглядатися також з точки зору зміни конфігурації можливостей влади, розповсюдження конфліктів, ролі загальних ідей і припущень, а також зміни ситуації в більш широкому міжнародному політичному і безпековому просторі.

Базовим інституційним механізмом, направленим на реалізацію викликів в сфері світової торгівлі, особливо в умовах зростаючої глобалізації світової економіки, стала система ГАТТ/СОТ. Прагнення країн-учасників системи ГАТТ/СОТ, насамперед країн, що розвиваються, та найменш розвинених країн реалізувати свої національні економічні інтереси в рамках цієї системи призвело до поширення в ній практики коаліційної дипломатії, суть якої полягає в об'єднанні зусиль з метою одержання необхідного їм результату. Поява коаліцій серед країн-учасників ГАТТ/СОТ являла собою еволюційний перехід від практики ініціювання і прийняття рішень виключно найбільш розвиненими країнами, такими як США та ЄС, до більш формалізованого процесу переговорів з більш широким рівнем представництва та прозорості.

Ще більше зростання коаліційної дипломатії відбулось під час Доха-раунду СОТ, який розпочався в 2001 р. Цей раунд виявив складні процеси реструктуризації всередині СОТ, в рамках якої об'єднання країн в групи за різними інтересами з метою реалізації своїх власних економічних інтересів призводить до заміни біполярної системи прийняття рішень, яка раніше існувала в ГАТТ, на нову мультиполярну систему, в рамках якої торговельні інтереси узгоджуються між низкою впливових коаліцій держав-членів.

Створення та діяльність системи багатостороннього регулювання міжнародної торгівлі, в якій центральною ланкою є інституційні механізми ГАТТ/СОТ, ґрунтується не лише на відповідності вільної торгівлі національним економічним інтересам її держав-членів, але й на негативних уроках надмірного застосування протекціоністських заходів під час світових економічних криз, що загрожують не лише гальмуванням економічного зростання, але й загостренням проблем міжнародної безпеки та створенням проблем для економічної безпеки країн-членів СОТ.

У другому розділі «Вплив економічних інтересів країн на трансформаційні зміни СОТ» на основі аналізу динаміки розвитку глобальних процесів, досліджується роль і місце СОТ в світовій системі координат та орієнтири вдосконалення її інституційного розвитку з урахуванням національних економічних інтересів її країн-членів.

Підкреслюється, що діяльність СОТ у нинішньому форматі відображає насамперед пріоритет ідей глобалізації та лібералізації світової торгівлі, яка є домінуючою серед управлінської еліти міжнародних організацій та керівництва провідних країн світу, проте не знаходить підтримки серед представників багатьох суспільно-економічних груп, особливо в менш розвинених регіонах світу, а також в середовищі окремих, досить впливових груп в розвинених країнах через загрози, що генерує ця система для економічної безпеки її країн-членів. Поширення різного роду антиглобалізаційних та альтерглобалізаційних рухів відображає масове невдоволення нинішнім форматом економічної

глобалізації та методів регулювання світової економіки, що безпосередньо стосується СОТ.

Відчутний процес розширення сфери компетенції СОТ як у територіальному, так і секторальному розрізах призводить, з одного боку, до посилення впливу СОТ в системі інститутів глобального економічного регулювання, але з іншого боку – до збільшення її впливу на економічну безпеку країн та призводить до істотного ускладнення умов функціонування СОТ, загострення протиріч всередині організації та посилення ймовірності кризових процесів всередині інституційної структури СОТ. У цьому зв'язку підвищується ймовірність відхилення шляхів пошуку лібералізації торгівлі з багатосторонніх переговорів у бік до механізмів розгляду торговельних суперечок та врегулювання відносин у двосторонньому чи регіональному форматі.

Всередині СОТ відбуваються процеси інституційної реструктуризації, пов'язані зі зміною балансу сил між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються, об'єднанням останніх в різні групи за критерієм спільності інтересів та з метою створення умов для більш ефективного відстоювання своїх інтересів. Зростання значення нових економік, таких як економіка Китаю, Індії та РФ, призведе до збільшення впливу країн, що розвиваються, та країн з ринками, що формуються, на процеси прийняття рішень в СОТ. За цих умов розвинуті країни втрачають своє монопольне право визначати умови реформування міжнародної торговельної системи, яким вони володіли з часів утворення ГАТТ та на початку діяльності СОТ.

Розвиток цих процесів вимагає запровадження в рамках СОТ чітких критеріїв визначення рівнів економічного розвитку, скорегувавши існуючу в ООН градацію за рахунок доповнення груп розвинутих країн, країн, що розвиваються, та найменш розвинутих країн, групою країн з прискореними темпами розвитку.

Запровадження нової категорії «країни з прискореними темпами розвитку», яка б включала країни, які посідають проміжне місце між розвинутими країнами та країнами, що розвиваються, обумовлене ще тим, що сучасний поділ країн на розвинені, країни, що розвиваються, та найменш розвинені країни вже не повністю відповідає реальному стану світового господарства і багатосторонньої торговельної системи. Критеріями віднесення до цієї групи може слугувати висока динаміка розвитку та показники міжнародної конкурентоспроможності, що зумовлює зростання частки цих країн на світовому ринку.

Ключовою проблемою для СОТ постає впровадження механізмів, які б сприяли зміцненню економічної безпеки її кран-членів, вирівнювали умови діяльності в рамках СОТ різних груп країн, що мають різні рівні економічного розвитку. У цьому контексті важливу роль відіграють механізми розширення фінансової та технічної допомоги менш розвиненим країнам у нарощуванні ними потенціалу використання переваг СОТ, у т.ч. в процесі ефективнішого впровадження правил багатосторонньої системи та розгляду торговельних суперечок.

Зазначена проблема призвела до кризи в СОТ та обумовила появу низки пропозицій стосовно модернізації її діяльності. Пропозиції носили як стратегічний характер та полягали у запровадженні нових підходів до прийняття правових документів в СОТ, регулярній роботі і прозорості діяльності СОТ, та системі врегулювання спорів, так і тактичний характер, насамперед пропозиції, спрямовані на недопущення паралізації роботи Органу з вирішення суперечок СОТ.

Україна не демонструє активності в просуванні питань, пов'язаних з реформою СОТ, хоча приєднання до їх обговорення в умовах потреби збереження санкцій проти РФ з боку країн Заходу, а також при суттєвій залежності економіки України від зовнішньої торгівлі, повністю відповідало б національним економічним інтересам України.

У третьому розділі «Стратегічні засади забезпечення економічних інтересів при реалізації торговельної політики України в умовах трансформації СОТ» проаналізовано результати впливу перебування України в СОТ на параметри зовнішньоторговельної безпеки з акцентом на зміні структури товарного експорту України, обґрунтовано необхідність проведення модернізації економіки країни з метою реалізації потенціалу, створеного членством в СОТ. Запропоновано заходи, спрямовані на нарощування експортного потенціалу України в умовах членства в СОТ.

Приєднання України до СОТ стало реалізацією одного з пріоритетних завдань зовнішньоекономічної політики України, яке слід розглядати як системний фактор розвитку економіки і створення для цієї мети передбачуваного транспарентного ринкового середовища. Водночас значний рівень дискусій стосовно питання позитивних та негативних аспектів членства України в СОТ сформував важливе завдання створення критеріїв оцінки результатів членства, яке полягає у порівнянні очікуваних наслідків та результатів перших 11 років перебування України в умовах СОТ. Тому в дисертаційній роботі здійснено інтегральну оцінку очікуваних позитивних і негативних наслідків приєднання до СОТ для різних аспектів розвитку України з використанням формули:

$$P_i = \sum_{i=1}^n \partial_i \cdot k_i \quad (1)$$

де P_i – інтегральна оцінка можливих інституційних наслідків приєднання до СОТ, ∂_i – експертні оцінки наслідків приєднання до СОТ для кожного аспекту, виражені як частка респондентів, що дала певну оцінку у загальному масиві респондентів; k_i – коефіцієнт для розрахунку інтегральної оцінки інституційних наслідків приєднання до СОТ (" +2" – зможе скористатися; " +1" – скоріше зможе, ніж ні ; " 0" – невизначена позиція; " -1" – скоріше не зможе; " -2" – не зможе).

Таким чином, ймовірність повноцінного використання або невикористання можливості оцінюється за шкалою в діапазоні від 200 балів до -200 балів. Отримані результати дозволять створити більш систематизовану картину очікувань експертного середовища стосовно окремих інституційних наслідків

отримання Україною членства в СОТ та порівняти їх з результатами, отриманими після 11 років перебування в системі СОТ.

Загалом очікувалось переважання позитивних наслідків над негативними, насамперед в частині використання Україною інституційних переваг, створених членством в СОТ (табл. 1). Водночас найменші очікування експертного середовища були покладені на можливість забезпечити покращення структури українського експорту. Результати аналізу підтвердили припущення та показали, що приєднання України до СОТ не тільки не змінило характеристики зовнішньоекономічного позиціонування країни в аспекті якісного удосконалення структури експортного потенціалу, але й деякою мірою законсервувало їх. Україна продовжує спеціалізуватися на експорті сільськогосподарських товарів та товарів з низькою доданою вартістю, насамперед металах, та продукції з невисоким рівнем технологічності. Наявними є високий рівень концентрації експорту, його низька диверсифікація, що значно підвищує загрози економічній безпеці країни через вразливість ринків до коливань світової кон'юнктури.

Таблиця 1

Реалізація очікуваних наслідків від приєднання України до СОТ

Інституційна складова	Інтегральна оцінка	Ступінь реалізації
Прискорення процесу системної трансформації і структурних реформ в економіці України за рахунок впровадження загально визначених принципів і норм регулювання	127,2	Переважно вдалося
Прискорення інтеграції України в структури Європейського Союзу	127,4	Переважно вдалося
Забезпечення більш передбачуваного розвитку торговельно-економічних стосунків з основними торговельно-економічними партнерами	137,1	Переважно вдалося
Зменшення тарифних і нетарифних обмежень для українських товарів на міжнародних ринках і, як наслідок, зростання обсягів українського експорту	126,1	Переважно вдалося
Можливість забезпечити покращення структури українського експорту	102,7	Не вдалося
Забезпечення справедливого вирішення міжнародних торговельних спорів за участю України	112,9	Переважно вдалося
Обмеження застосування до України дискримінаційних торговельних заходів	121,4	Переважно вдалося
Більш ефективне застосування визнаних на міжнародному рівні заходів захисту національного виробника від занижених цін на імпортні товари (антидемпінгові заходи) або субсидованого експорту (компенсаційні заходи)	132,1	Переважно не вдалося
Більш ефективний захист національного ринку в разі завдання серйозної шкоди вітчизняним виробникам з боку надмірного імпорту (спеціальні заходи, що включають підвищене імпортне мито, кількісні обмеження імпорту)	120,9	Переважно не вдалося
Більш ефективне застосування заходів підтримки зовнішньої рівноваги (в т. ч. через тимчасові обмеження імпорту у випадку проблем з платіжним балансом)	108,8	Переважно не вдалося
Середнє по зазначеним інституційним складовим	121,7	Переважно вдалося

Джерело: Складено автором

Як видно з таблиці 1, за підсумками 11 років Україні переважно вдалося реалізувати очікування стосовно інституційного ефекту від отримання членства в СОТ. Водночас залишається достатньо інструментів по захисту власного товаровиробника, дозволених СОТ, до яких Україна не вдавалась повною мірою.

Рівень концентрації експорту є одним із важливих параметрів зовнішньоторговельної безпеки, що слугує індикатором чутливості країни до зовнішніх шоків на товарних ринках. У дисертації запропоновано розраховувати рівень концентрації експорту на базі показника Герфіндала-Гіршмана, який відображає рівень концентрації певних товарних статей у структурі експорту та набуває значень від 0 до 1 (чим більший показник, тим більше рівень концентрації експорту).

Аналіз рівня концентрації товарного експорту України, здійснений на рівні трьохзначних кодів класифікації товарів за міжнародною системою SITC (rev. 3), свідчить, що тенденції концентрації українського експорту значно відрізняються від тих, що мають місце в інших країнах з перехідною економікою та розвинутих країнах, найбільшою мірою корелюючи при цьому з динамікою країн, що розвиваються (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка коефіцієнту концентрації товарного експорту України та різних груп країн світу за рівнем розвитку, 2000-2017 рр.

Джерело: розраховано автором на базі даних ЮНКТАД

Відсутність прогресу в напрямі збільшення частки товарів з підвищеною доданою вартістю значно обмежує потенціал присутності України на світових ринках, мінімізує вигоди, отримані від членства в СОТ та посилює ризики для економічної безпеки України. Це є сигналом до проведення реформ в Україні, які мають охоплювати сферу торговельного законодавства, стандартизації та сертифікації, професійної підготовки кадрів, митних процедур, виявлення пріоритетів економічного розвитку та його державної підтримки тощо.

Як показало проведене дослідження, провідним інструментом відстоювання національних економічних інтересів в СОТ є використання коаліційної дипломатії та участь у переговорах порядку денного цієї організації (рис. 2).

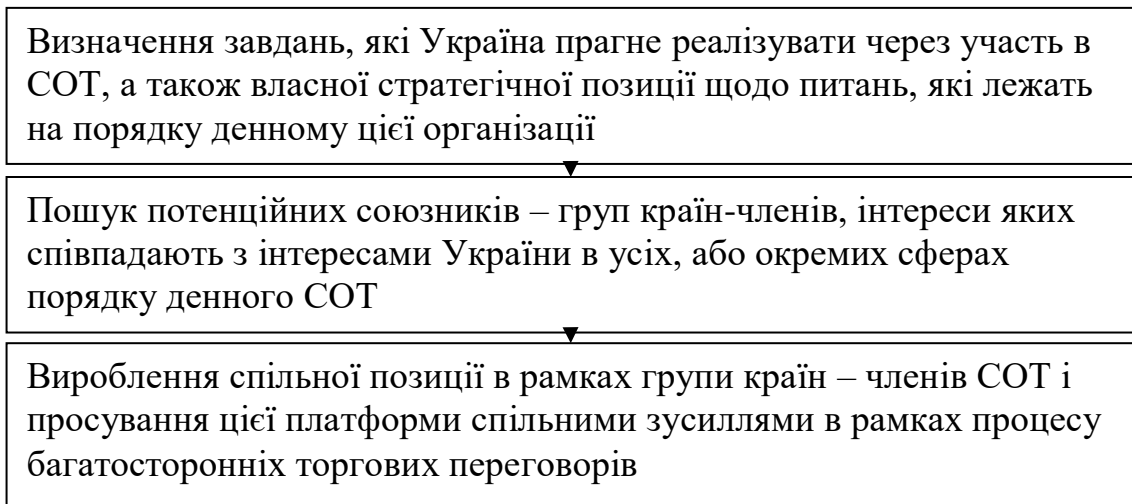

Рис. 2. Складові стратегії забезпечення національних економічних інтересів України в системі СОТ

Джерело: Складено автором

Пріоритетним завданням для зміцнення економічної безпеки України у контексті участі в системі СОТ має бути прийняття національної програми сприяння міжнародній конкурентоспроможності в пріоритетних сферах економіки, формування з цією метою механізмів стимулювання нарощування експортного потенціалу у високотехнологічних сферах.

ВИСНОВКИ

Результати, отримані в процесі дисертаційного дослідження, вирішують важливе наукове завдання, що полягає у розробленні теоретико-практичних положень стосовно забезпечення національних економічних інтересів України у процесі трансформації СОТ з урахуванням ризиків і можливостей у цій сфері. У результаті дослідження сформульовано наступні висновки.

1. Систематизовано теоретичні підходи та методологічні засади забезпечення національних економічних інтересів в умовах лібералізації світової торгівлі, внаслідок чого встановлено, що утворення системи ГАТТ/СОТ стало практичним втіленням теоретичних розробок в галузі національних економічних інтересів та міжнародної торгівлі, центральною проблемою яких був пошук відповіді на питання про оптимальне співвідношення між лібералізацією торгівлі та її державним регулюванням.

2. Визначено загальну логіку в сучасному розвитку системи ГАТТ/СОТ, на основі чого встановлено, що створення СОТ на основі системи ГАТТ означало формування ключового глобального інституту, який несе відповідальність за функціонування світової торговельної системи в умовах економічної глобалізації. Перетворенню СОТ на центральну ланку системи глобального економічного регулювання сприяли процеси розширення сфери її компетенції за межі торгівлі товарами на торгівлю послугами, торговельні аспекти прав інтелектуальної власності та інвестицій та інші питання, а також постійне збільшення кількості країн-учасниць цієї організації.

3. Проаналізовано ризики безрезультативного завершення Доха-раунду СОТ для економічної безпеки країн-членів СОТ та визначено, що за цих умов зростає загроза зміщення зусиль з процесу досягнення справедливих домовленостей на глобальному рівні в сторону формування часткових компромісів в різноманітних регіональних форматах або ж досягнення власних часткових цілей через чинний механізм розгляду торговельних суперечок в рамках СОТ.

4. Розгляд місця СОТ в системі провідних світових економічних інститутів показав, що починаючи з кінця ХХ ст., центральним питанням діяльності системи СОТ стає проблема сталого соціально-економічного розвитку світу, що особливо яскраво виявилось у формуванні порядку денного Доха-раунду багатосторонніх торговельних переговорів. Це зумовлене тим, що тенденція до розширення сфери компетенції СОТ мала наслідком не лише зростання ступеня впливовості цієї організації, але й суттєве ускладнення умов її функціонування внаслідок наростання протиріч між різними групами країн-учасниць, яке істотно посилилося в період інтенсивного поширення процесів глобалізації економіки через зростання впливу СОТ на параметри економічної безпеки країн-членів цієї організації.

5. Систематизація основних проблем, що призвели до кризи інституційного розвитку СОТ показала, що украй важливим чинником виникнення всередині СОТ гострих суперечностей є усвідомлення країнами-членами СОТ невідповідності умов функціонування цієї організації їх національним економічним інтересам. Так, США висловили невдоволення віднесенням окремих своїх конкурентів, таких як Китай, до категорії країн, що розвиваються. Для цієї мети слід встановити в рамках СОТ чіткі критерії визначення рівнів розвитку країн-учасниць, скорегувавши прийняту в ООН класифікацію за рахунок виділення з групи країн, що розвиваються, нової групи «країни з прискореними темпами розвитку».

6. Розглянуто пропозиції провідних торговельних країн світу по трансформації СОТ, на основі чого встановлено, що країни, зацікавлені в збереженні лібералізації світової торгівлі, проявили більше активності в розробленні тактичних та стратегічних пропозицій для трансформації СОТ, адже чим більше країни-члени цієї організації будуть проявляти політичну волю, готовність йти на взаємні поступки і компроміси в інтересах збереження і зміцнення СОТ, тим швидше вони зможуть рухатися по шляху вдосконалення її діяльності, альтернатива якому - повернення до жорсткого протекціонізму часів Великої Депресії, заснованому на свавіллі і силовому тиску, що матиме негативний вплив на економічну безпеку багатьох країн, включаючи Україну.

7. Проведення оцінки фактичних наслідків приєднання України до СОТ та їх порівняння з прогнозними оцінками, що передували приєднанню до цієї організації показало, що приєднання України до СОТ досі не виявило позитивного впливу на зовнішньоторговельну безпеку України, і навіть фактично зміцнило чинну структуру експорту України, що характеризується порівняльними перевагами в галузях з низьким рівнем доданої вартості та невисокою технологічністю. Цю модель характеризують високий рівень

товарної концентрації експорту, низькі рівні його диверсифікації та технологічності.

8. Визначено основні національні економічні інтереси України, що можуть бути реалізовані в контексті участі в системі СОТ, насамперед в частині запровадження нових правил світової торгівлі, які би дозволили поєднати реалізацію ідей лібералізації торгівлі з урахуванням наявності військових конфліктів між країнами-членами СОТ, а також в частині реалізації планів по інтеграції України до Європейського Союзу.

9. Розроблено пропозиції щодо кроків, які повинні лежати в основі стратегії забезпечення економічних інтересів України в умовах трансформації СОТ, насамперед для України пріоритетним завданням у контексті участі в системі СОТ має бути прийняття національної програми сприяння міжнародній конкурентоспроможності в пріоритетних сферах економіки, формування з цією метою механізмів стимулювання нарощування експортного потенціалу у високотехнологічних сферах.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у закордонних наукових фахових виданнях:

1. Us I. Particular aspects of the WTO mechanisms application to protect the national economic interests of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol. 2, № 2. 2016. P. 163-170 (1 д. а.) (міжнародна наукометрична база Emerging Sources Citation Index (ESCI) by Web of Science).

2. Sardak S., Radziyevska S., Us I. Ukraine's exports as a global challenge for its future. *CEUR Workshop Proceedings*. Vol. 2422, 2019, P. 84-99 (0,95 д.а., дисертанту належить 0,38 д.а., особистий внесок автора – аналіз торгівлі України з ЄС) (міжнародна наукометрична база Scopus)

Публікації в наукових фахових виданнях України, що включені до міжнародних наукометричних баз:

3. Покришка Д. С., Ус І. В. Зовнішня торгівля України в умовах депресивних тенденцій світової економіки. *Проблеми розвитку внешнеэкономических связей и привлечения иностранных инвестиций: региональный аспект*: сб. науч. тр. Донецк: ДонНУ, 2014. Т.1. С. 300-305 (0,85 д.а., дисертанту належить 0,43 д.а., особистий внесок автора – аналіз структури торгівлі України) (міжнародна наукометрична база Index Copernicus).

Публікації у наукових фахових виданнях України:

4. Ус І. В. Інституційні бар'єри на шляху України до СОТ. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 9 (63). С. 146-151. (0,41 д.а.)

5. Ус І. В. Політико-економічні бар'єри на шляху приєднання до СОТ країн з перехідною економікою (на прикладі України). *Збірник наукових праць*. К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України, 2006. Вип. 51. С. 74-88. (0,75 д.а.)

6. Ус І. В. Вплив економічних суперечностей між країнами-учасницями СОТ на інституційний розвиток цієї організації. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 7 (73). С. 16-25. (0,65 д.а.)

7. Ус І. В. Перспективи розширення сфер діяльності СОТ. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. № 8 (74). С. 64-71. (0,52 д. а.)

8. Ус І. В. Основні проблемні питання Доха-раунду. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 6 (84). С. 51-63. (0,95 д. а.)

9. Бугрій М. Г., Ус І. В. Участь України в СОТ: геоекономічний погляд на здобутки та перспективи. *Стратегічні пріоритети*. 2011. № 2. С. 91-97. (0,74 д. а., дисертанту належить 0,37 д. а., особистий внесок автора – аналіз результатів участі України в СОТ)

10. Ус І. В. Торговельна політика країн та її роль в подоланні глобальної продовольчої кризи. *Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): наук. журн. К., 2011. № 1. С. 189-192. (0,39 д. а.)*

11. Клименко І. В., Ус І. В. Окремі аспекти використання механізмів СОТ для захисту інтересів національних товаровиробників. *Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право): наук. журн. К., 2014. № 1. С. 86-93. (1 д. а., дисертанту належить 0,5 д. а., особистий внесок автора – пропозиції по використанню механізмів СОТ для захисту національних інтересів України)*

Публікації апробаційного характеру:

12. Ус І. В. Інтеграція України до світової економічної системи в рамках СОТ. *Україна в системі духовних, економічних та політичних координат глобалізованого світу: матеріали V науково-практичної конференції, м. Київ, 12 травня 2005 р.. Київ: Національна академія управління, 2006. С.179-181. (0,16 д. а.)*

13. Ус І. В. Реалізація Україною переваг від членства в Світовій організації торгівлі. *Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми: матеріали V міжнародної науково-практичної інтернет конференції (м. Тернопіль, 30 жовтня 2009 р.). Тернопіль: Тернопільський національний економічний університет, 2009. С. 56-61. (0,33 д. а.)*

14. Ус І. В. Державна політика у сфері торгівлі як засіб виходу з кризи. *Державне антикризове управління національною економікою: світовий досвід та проблеми в Україні: матеріали наукової конференції (м. Київ, 14-15 квітня 2010 р.). Київ: КНЕУ, 2010. С. 278-280. (0,16 д. а.)*

15. Ус І. В. Вплив сучасних політичних процесів на розвиток торговельної політики України. *Україна у стані перманентного вибору: духовно-культурні, соціально-економічні та політико-правові стратегії: матеріали X ювілейної науково-практичної конференції (м. Київ, 20 травня 2010 р.). Київ: Національна академія управління, 2011. С. 277-278. (0,17 д. а.)*

16. Ус І. В. Забезпечення підготовки фахівців в сфері функціонування України в умовах Світової організації торгівлі. *Пріоритети, напрями та сучасні чинники розвитку міжнародних відносин: економічні та політичні аспекти: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Ужгород, 13-14 квітня 2013 р.). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2013. С. 170-172. (0,17 д. а.)*

17. Ус І. В. Щодо напрямів покращення інституційного ефекту від членства України в СОТ. *Розвиток співробітництва України із СОТ: матеріали*

міжнародного круглого столу / відп. ред. О. О. Борзенко. Київ: НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України», 2018. С. 19-22. (0,27 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Ус І. В. Стратегія забезпечення економічних інтересів України в умовах трансформації СОТ. – Рукопис

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 21.04.01 – економічна безпека держави (економічні науки). – Національний інститут стратегічних досліджень, Київ, 2019.

Дисертацію присвячено теоретичним і практичним аспектам трансформації глобальної торговельної системи СОТ в її взаємозв'язку з національними економічними інтересами країн. В роботі розкрито питання вироблення практичних механізмів забезпечення економічних інтересів України в умовах трансформації СОТ.

У дисертації систематизовано теоретичні підходи та методологічні засади забезпечення національних економічних інтересів в умовах лібералізації світової торгівлі. Визначено національні економічні інтереси країн-членів СОТ при зайнятті цією організацією свого місця в системі провідних світових економічних інститутів. Систематизовано основні виклики економічній безпеці країн-членів СОТ, які призвели до кризи інституційного розвитку цієї організації та обумовили потребу її трансформації. Проведено порівняння параметрів зовнішньоторговельної безпеки України з прогнозними оцінками, що передували приєднанню до цієї організації. Розвинено підходи щодо оцінки наслідків приєднання України до СОТ, у тому числі на основі обрахування показників інтегрального ефекту від приєднання, що узагальнює раніше отримані іншими авторами оцінки часткових ефектів. Визначено основні національні економічні інтереси України, що можуть бути реалізовані в контексті участі в СОТ. Вироблено пропозиції до стратегії забезпечення економічних інтересів України в умовах трансформаційних процесів, які відбуваються в СОТ, а також визначено заходи, необхідні для стратегічно вигідного позиціонування країни в світовій торговельній системі.

Ключові слова: національні економічні інтереси, міжнародна торговельна система, Світова організація торгівлі, економічна безпека країн, Доха-раунд СОТ, стратегії розвитку країн, глобалізація, багатосторонні торговельні переговори, лібералізація торгівлі, класифікація країн світу.

АННОТАЦИЯ

Ус И. В. Стратегия обеспечения экономических интересов Украины в условиях трансформации ВТО. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 21.04.01 - экономическая безопасность государства (экономические науки). - Национальный институт стратегических исследований, Киев, 2019.

Диссертация посвящена теоретическим и практическим аспектам трансформации глобальной торговой системы ВТО в ее взаимосвязи с национальными экономическими интересами стран. В работе раскрыты вопросы выработки практических механизмов обеспечения экономических интересов Украины в условиях трансформации ВТО.

В диссертации систематизированы теоретические подходы и методологические основы обеспечения национальных экономических интересов в условиях либерализации мировой торговли. Определены национальные экономические интересы стран-членов ВТО при занятии этой организацией своего места в системе ведущих мировых экономических институтов. Систематизированы основные вызовы экономической безопасности стран-членов ВТО, которые привели к кризису институционального развития этой организации и обусловили необходимость ее трансформации. Оценены изменения параметров внешнеторговой безопасности Украины после присоединения к ВТО и проведено сравнение их с прогнозными оценкам, которые предшествовали присоединению к этой организации. Развита подходы к оценке последствий присоединения Украины к ВТО, в том числе на основе расчета показателей интегрального эффекта от присоединения, обобщающего ранее полученные другими авторами оценки частичных эффектов. Определены основные национальные экономические интересы Украины, которые могут быть реализованы в контексте участия в ВТО. Разработаны предложения к стратегии обеспечения экономических интересов Украины в условиях трансформационных процессов, которые происходят в ВТО, а также определены меры, необходимые для стратегически выгодного позиционирования страны в мировой торговой системе.

Ключевые слова: национальные экономические интересы, международная торговая система, Всемирная торговая организация, экономическая безопасность стран, Доха-раунд ВТО, стратегии развития стран, глобализация, многосторонние торговые переговоры, либерализация торговли, классификация стран мира.

ABSTRACT

Us I.V. The strategy of ensuring the economic interests of Ukraine in the context of the transformation of the WTO. - Manuscript.

A thesis for scholarly degree of candidate of economics: 21.04.01 - Economic Security of the State (Economic Sciences). - National Institute for Strategic Studies, Kyiv, 2019.

The thesis is devoted to theoretical and practical aspects of transformation of the WTO global trading system in its relation to the national economic interests of the countries. The paper deals with the development of practical mechanisms for ensuring the economic interests of Ukraine in the context of WTO transformation.

The thesis systematizes theoretical approaches and methodological foundations of securing national economic interests in the conditions of liberalization of world trade. The influence of the general logic in the modern development of the GATT/WTO system has been determined, outlining the tendencies that underlie the

expansion of its fields of activity on the economic security of states. The risks to the without the resultant finish of The WTO Doha Round for the economic security of the member countries of this organization have been evaluated. The political and economic platforms of the main groups of opponents of the current model of globalization (both anti-globalization and anti-globalization) and the WTO have been systematized, as the key mechanism of global regulation, and their influence on the formation of the environment that prompts the reform of the WTO system has been identified. The national economic interests of WTO member countries in occupying their place in the system of leading world economic institutions have been determined. The main challenges to the economic security of the WTO member countries, which led to the institutional development crisis of this organization and necessitated its transformation have been systematized. The impact of the main proposals for the WTO transformation on the economic security of its Member States is determined. Changes in the parameters of Ukraine's foreign trade security after accession to the WTO were evaluated and compared with the estimates that preceded the accession to this organization. Approaches to assess the consequences of Ukraine's accession to the WTO, including on the basis of calculating the integral effect of accession, which summarizes previously obtained partial effects of other authors, as well as calculations based on the index of Herfindahl-Hirschman to analyze the dynamics of concentration of commodity exports of Ukraine terms of WTO membership have been developed. The main national economic interests of Ukraine that can be realized in the context of WTO participation have been identified. The proposals for the strategy of securing the economic interests of Ukraine under the conditions of transformation processes underway in the WTO have been elaborated, as well as the measures necessary for strategically profitable positioning of the country in the world trading system, first of all in terms of modernization and enhancement of international competitiveness of export production, optimization of existing systems of law organizational, economic, scientific, technical, infrastructural and other systems of support of export-import activity of Ukraine.

Keywords: national economic interests, international trade system, World Trade Organization, economic security of countries, WTO Doha Round, country development strategies, economic institutions, economic integration, globalization, multilateral trade negotiations, subsidies in international trade, trade barriers, trade liberalization, classification of countries of the world.